

MEYNERT A PSYCHIKUS EGYENSÚLY MESTERSÉGES ZAVARAIRÓL.¹

A psychikus egyensúly műleges zavara gyanánt Charcot a hypnotikus álomnak szándékos előidézését jelezte. A psychikus egyensúly az öntudat képeinek és a valóság szemlélhető jelenségeinek parallelismusában áll s az elmebetegségekben vész el, úgy hogy Rieger a hypnotizáltak álmát kísérleti tébolynak nevezé. Meynert arra törekszik, hogy eltekintve a hypnosinak félhomályos, söt sokszor csalás miatt egészen sötét tünetenyeitől, csakis jól észlelt tényeket magyarázzon.

A természettüneményekben való csodálkozás az értelem és magyarázat által visszautasittatik. A magyarázat azonban csak való tényekkel foglalkozhatik. Csak a szemfényvesztést csodálják s azt is csak olyanok, kik a hatásmódot földerítő legegyszerűbb műfogásokat sem ismerik. Az agybeli tünetenyek magyarázata csakis az agyszervezet azon mechanismusával függhet össze, melyhez a tünetenyek csatlakoznak. S ha ez helyesen ismert, úgy a hypnotikus tünetenyekben misem marad magyarázatlanúl.

Az úgynevezett magnetikus hatások magyarázat tárgyát nem képezik s egyáltalában nem jönnek tekintetbe. Dubois Reymond azon tanulmányai alkalmával, melyeket az állati villamosságról, tekintettel az állati delejességre is, állatokon költséges eszközökkel tett, kimutatta, hogy csupán a vasra hatékony magnetismus az állati szövetekkel s így az idegrendszerrel semminemű vonatkozásban nem áll. Hermann, a jeles életbuvár pedig nagy idővesztéssel ugyanezt másodszer is és megezőfólhatlanúl bebizonyítá. Az állati magnetismus légből kapott állítás, valamint az is, hogy

¹ Ueber künstliche Störungen des psychischen Gleichgewichtes. Sammlung v. populär-wissenschaftlichen Vorträgen über den Bau und die Leistungen des Gehirnes v. Prof. Theodor Meynert. Wien u. Leipzig. 1892. — W. Braumüller. 235—253. l.

a hypnotizáló különbözik más emberektől, a mennyiben különös fluidumot sugározna ki magából. Azon állítás pedig, hogy a hypnotizált gyomrával olvasni tudna, minden magyarázati kísérlet méltóságán alul áll.

A fény- és színérzést nem az idegek vagy az agy eszközlík önmagukban. Az idegek és agy egyetlenegy indifferens érzőképes-séggel bírnak s nincsenek ú. n. specifikus energiáik, s az érzés tartalma is csak a külvilág kvalitásai és a külső érzéki szervek azon czélszerű berendezése által lesz különböző, hogy ezen kvalitásokat az idegekhez engedik jutni.

Az agymechanismus, mely a hypnotikus álom tüneteményeit is feltárja, az öntudatszervet, illetőleg egy ganglion sejtekből alkotott ürgolyónak tekinthető, melyek egymással idegek által vannak összekötve. Ez idegek legnagyobbbrészt radialis szétsugárzásban a test érzőfelületének és az érzékszervek izgalmainak az agykéregbe való vezetésére hivatvák. Másfelől a kéreg összes pontjai, a távolság és irány minden combinatiojában legnagyobbbrészt ívszerű idegpályák által is összekötve, hogy így két kéregkészletnek helyileg közeli és távoli izgalmi állapotait egymással associalják, s ezért méltán associatió-kötegeknek nevezetnek. De az agykéreg az érzőfelületen kívül a projectio-systema radialisan besugárzó velője által az izomzattal is összeköttetésben áll, miáltal az öntudatszerv, ezekkel tudatos mozgás-impulsusokat is közölhet.

Az associatió-képzet egyes esete a zárképzet. Valamely benyomás oly projectió-rostokon keresztül, melyek a szem retinájával összekötött agyrészletbe mennek át, ide ez impressio optikus képét fogja elküldeni, míg azon projectió-rostokon át, melyek az agykéreg oly részébe haladnak, mely a hallási labyrinthussal függ össze, az állat jelenségének egy más jegyét, annak hangját küldi el. E két agyrészlet most ívszerű associatió-kötegek által egymással összefügg, s ha az állat az erdőben nem látható, a hang hallásakor ezen associatió-köteg kapcsán az állat optikus képe is azonnal öntudatba lép. Jelenségének észrevehetlen jegye ilyformán egy észrevehető ismertető jegy útján feltárul. Az agykéreg ugyanezen részei associatió útján az összes többi kéregrészzel össze vannak kötve. Mindazáltal e kéregképek összes összeköttetései mégsem emelkednek valamennyien az öntudat küszöbe fölé úgy, mint azon összeköttetés, mely az állat hangja és optikus megjelenése közt létezik. E két hely associatió-kötegei útján az-

által jut maradandó vonatkozásba, mert egy és ugyanazon jelenségnek ismertető jegyei által egyidejűleg lett izgatva. De az «egyidejű» fogalomnak az időtartamban bizonyos szélesség felel meg s a kéregizgalmak, melyek oly gyorsan jutottak egymásután öntudatba, hogy az első a második fellépte idején még nem homályosult el, szintén társulnak. A behatás gyors egymásutánja az egyidejűséghez oly közel jut, hogy a hallott vagy olvasott mondat szavai a gyors időbeli egymásutánban is associálva maradnak, s az associatiók, a gondolatképzetek, összetartozandóságuk folytán az öntudatban a legfinomabb distinctióban lépnek fel. Rendkívül finom elrendezésük csak úgy érthető, ha az agykéreg sejtjei s az agyvelő idegfonalai az öntudatszervben összeköttetésekben teljesen izolálva érvényesülhetnek. Az associáció-kötegek a velőkötegeknek nagy számban egymás mellett fekvő tömegét alkotják, épp így a projectió-kötegek s az agykéreg sejtjei folytatólagos telepet képeznek, s e tömegből a functio közben mégis teljesen elkülönített összeköttetések izoláltan vétetnek igénybe. Ez érthetetlen volna, ha az agytömegek az üteres vért, mely functionalis izgalmi fokukkal oly nélkülözhetlenül összefügg, csakis nyomó erő útján, a szív lököereje által beszívattýúzva, kapnák. Az esetben az agyelemek tömegesen árasztatnának el az élenyt vívő tápnedvvel s a gondolatképzés tüneményének finomsága magyarázhatlan maradna.

Virchow volt az, ki helyesen felismerte, hogy a test sejtjei és származékai itt az idegsejtek és fonalak legfinomabb részleteiben igen önálló izgalomképességgel vannak felruházva. A functionalis izgalomban oly chemismus van adva, melynek segítségével minden sejt magához vonja tápnedvét, s ez az, mit a functionalis attractiónak a táp-plasmára való molecular hatásának nevezünk.

A táplálékot az elemek mintegy szivattyúerő által vonják magukhoz, mely erő az agykéregben az egyes sejtek és az azokat összekötő idegfonalak által a legizoláltabb módon úgy vezetetik, hogy az associáció legfinomabb csoportosulásai egy bizonyos, az egész környezettől független izgalmi fokon öntudatra emelkedhetnek. Ezenfelül érthető, hogy ha ezen izolált vezetés az agysejtek közt az associáció-játékban még azáltal is elősegítettik, hogy a nutritiv molecular attractio segítségével szövet-plasmát beszívó elemek táplálékukat éppen a szomszédságból vonják el leginkább, úgy az elemek helyzetének szomszédsága és együttes izgalma

egymást inkább ki fogják zárni, semmint hogy együtt fordulnának elő. Az öntudat szerve nem művel semmi egyebet, mint-hogy az érzékszervek érzéki ingereit fölveszi és azokat associatio által összekapcsolja. Az agykéreg közvetlen a sötét koponyaboltozat alatt elhelyezve, direct izgalmat nem nyer s önmagára nézve vak, süket és érzéketlen. Az összes izgak az alanti agytömegeken haladnak át. A kéregtest ezen szervei ellentétben a kéreggel — cortex-szel — subcorticalis szerveknek neveztetnek.

Az öntudat azon intensitása, melylyel az öntudatszerv az associatio-játékban szerepel, az érzéleteknek intensitásával áll szemben, melyek valamennyien az agynak, agytörzsnek és gerincz-agynak vezetőpályái és centrumai által csatoltatnak a távoli test-felülethez. A gondolataiba mélyen elmerült ember, valamely mathematicus, egy nehéz egyenlet megoldásakor tompa az érzéletekkel szemben. Megszólítást elfogad, melyre nem figyel, a mi munka közben nem jut az öntudat felszínére, bár később emlékezik is reá. Szeme elé, arczába kuszált hajszálak csünghetnek le a nélkül, hogy észrevénné; a légy észrevétlenül sétálgat arczán. Ha ellenben az associatio organuma mintegy beteges kimerülés folytán nincs intensiv tevékenységben, mint pl. hysterikus betegeknel, akkor az érzékelés centrális szervei fokozott ingerlékenységben vannak. A hallás oly érzékeny, hogy a beteg erős hangot nem tűr el, gyöngébbet szokatlan távolságban észrevesz, a szagok meglepő finoman éreztetnek s a fénytől iszonyodó látószerv gyenge megvilágításnál is érzékel.

A subcorticalis agyszerv ingerlékenységének ilyen túlsúlya a corticalis rész, vagyis az öntudatszerv felett, már okúl szolgál, hogy e különböző agyrészek ingerlékenysége közt a psychikus egyensúly megszűnjék. Ezen beteges állapotot localizált izgalmi gyengeségnek lehet nevezni; localizálnak, mert egy bizonyos agyrészlet, a kéregszerv functionalis ingerlékenységében gyöngítve van, a kéregtest szervei pedig szokatlan ingerlékenységű székelyei.

Mik az álomállapotok? Bármily homályos is ma még chemismusok, mégis oly szivattyúval kell egyenértékűnek tekinteni őket, melyre a kéregszerv működésének beállítására és a molecularis attractio vesztességének helyreállítására szolgál, mely az öntudat-központ sejtjeinek és idegfonalainak tápnedvvel való ellátásáról gondoskodik s ezáltal szívólag hatva a legfinomabb üteres vérhálózat átjárható felületére, azt vérrel megtölti, mely állapotot

aztán mi functionalis hyperaemiának, vagyis a működő szerv vérbőségének nevezünk. A functionalis attractio csökkenése igen gyorsan áll be, a mint ez a gyermekek elalvása alkalmával a még igen feltűnően nyilvánuló ébrenlétnek gyors eltűnéséből észlelhető. Épp ily gyorsan jön létre az öntudat elvesztése az epileptikus ájulás felléptekor. A molecularis vér-attractio ugyanezen gyors elvesztése jelentkezik hysterikus rohamoknál, eltekintve a hypnotizáló műfogásaitól. Hamisítatlan természetképet nyújt azonban a hypnotikus álom kifejlődése hysterikus rohamoknak egymásra következő fokaiból, melyeknek vázlatát Charcotnak köszönhetjük, s melyeket Meynert saját klinikus észleletei által is igazoltnak tekint.

Forduljunk most legelőbb azon figyelemreméltó tünethez, mely a hysterikusok állapotának gyógyulását illeti, vonatkozzék bár a neuralgikus fájdalmak izgalmi, vagy a mozgások és érzések hűdési állapotára. E gyógyulás az öröm affectusa által eszközöltetik, midőn az emelkedett associatió-művelet az öntudat-szervet több üteres vérral tölti meg. Hisz tudjuk, hogy nagymennyiségű élelytartalom valamely gázkeverékben belehelve, emelkedett hangulattal párosult mérgezést okoz, vagyis egészen ellentétes állapotát a gátló hatású légszükségletnek. Épp így azon functió-hatáshoz is, mely az öntudat-szervben üteres vértorlásban nyilvánul, bizonyos fokú intoxicatio felvételét csatolhatjuk.

Tegyük fel, hogy egy szegény ember a főnyereményt megnyerte. Ezen hír következménye öröm leend. Agyában most élénk associatió-játék szövődik s öntudatában eddig sohasem létezett kapcsolatok merülnek fel, melyek személyiségét kívánatraméltó tárgyakkal, óhajtott életviszonyokkal kötik össze. E gazdag associatió-játék szivattyúként hat az üteres vérré és a megváltozott chemismus kinyomataként örömteli, korlátlan kedélyhangulat nyilvánul. Míg ellenben a veszteség a saját személyiségének associatio vonatkozásait minden óhajtásraméltóhoz megszükiti vagy felfüggeszti, az üteres vérszivattyú nyugalomba lép s az agyban a visszeres vér jut túlsúlyra. Ezen chemismus eredménye a szomorú hangulat.

Ha a hysterikusnak gyógyulást ígérünk, habár oly hatástalan eszközzel is, mint a mágnes, akkor a gyógyulás reménye azon associatió-játékot, mely a kívánatos tárgyakhoz és életviszonyokhoz csatlakozik, felkelti épp úgy, mint a főnyeremény. A

localizált izgalmi gyengeség tünetei, melyek az öntudat-szerv izgalomhiányából eredtek, valamint a subcorticalis szervekben levő kínos izgalmi tünetek is megállíthatnak az előbbinek helyreállt izgalma által; s mivel a mozgási impulsusok ugyanannak táplálkozás-fokától függenek, előbb kivihetetlen mozgások sikerülni fognak és a hűdési tünetek megszűnnek. Nők gyakrabban mutatják a hysteria izgalmi gyengeségét, de reménykedésre és vidám hangulatra is inkább hajlandóak. Edényidegeik lényegesen hamarabb merülnek ki, már pedig az edényidegek okozzák az edények szűkülését, míg tágulásuk kifáradási tünetény. A női vér gazdagabb víztartalmában rejmlhetnék az, hogy általában kisebb tömörségű idegizgató folyadék gyanánt hat; míg másfelől a hysterikusok nagy kedélyingadozásában az, hogy a finom üteres áramágy kitágulását okozó kifáradási tünetény hangulatemelkedést idéz elő.

Th. Fechner, e jeles gondolkozó és a matematikai psychophysika megalapítója, megjegyzi, hogy a kéregnek általános álomállapota tényleg létezik, de általános ébrenléte nincs, miután az összes képek és összeköttetések, melyek az agyban felhalmozva vannak, sohasem lépik át egyszerre az öntudat küszöbét, hanem az ébrenlét egyidejűleg csak a kéregképek egy részét illeti, csak részleges ébrenlét van, mely csak azon agyképeket és emléképeket zárja magában, melyekre a figyelem éppen ráirányult. A többi összes kéregképek egyidejűleg az öntudat küszöbe alatt partialis álomba vannak merülve.

A részleges ébrenlét a nutritiv attractio bizonyos fokával egyenértékű. Terjedelme az agyban nagy és kicsiny lehet, s mint öntudatlanságnak és ébrenlétnak a következő három fokát különböztethetjük meg: 1. általános álom, vagyis öntudatlanság; 2. korlátolt ébrenlét, félébrenlét, félálom; 3. kiterjedt részleges ébrenlét, vagyis teljes öntudatosság.

Hysterikusok öntudatukat rohamszerűleg, hirtelen elvesztetik, s ezt Charcot a hysteriás roham lethargikus stadiumának nevezte el. Az öntudatlanság mellett magasfokú izgalmi tünetény is jelentkezik, t. i. merev görcse az egész testizomzatnak az arcizmok kivételével. Az öntudatlanság a kéregsejtek és idegfonalak moleculár attractiójának erős lesúlyedéséből magyarázható. Az izgalmi tünetek, a hatalmas izommerevség ellenben semmi esetre sem corticalis mozgási actusnak felelnek meg, hanem a localizált izgalom értelmében a corticalis gyengeség alatt fellépő subcorti-

calis mozgató központbeli tüneményként tekintendők. Hogy ily öntudatgyengeség és erőnyilvánulás egyidejűleg előfordulhatnak, azt az agynak üteres vérkeringéséből érthetjük meg.

Az üterek ugyanis, melyekből az öntudatszervnek molecularis szívóereje elemeit nyeri, ugyanazon ütértörzsekből erednek, mint a kéregtest üterei. A kéregtest arteriáinak eredéshelye a szívhez közelebb esik. Ezen üterek a kéregtestbe egymás mellett nagy számmal lépnek be, rövidek és kitérés nélkül azonnal finom nutritív ágacskákra oszlanak. E boncztoni elrendeződés a táplálásra igen kedvező. A koponyaboltozat alatt fekvő agykéreg üterei az előbbiekkal közös törzsekből erednek, de már távolabb a szívtől, kedvezőtlenebbül, hogy ennek szivattyúhatása érvényesülhessen. Az agyba való belépésig nagy kerülőt tesznek, mintegy a fül magasságából a középvonalig érve, s e kerülő annál nagyobb, miután egymással, mielőtt hajszáledényekbe szétágaznának, kiterjedt összeköttetéseket alkotnak. Törzseiket egy melülső, középső és hátulsó agyütér képezi. E szétoszlás is kedvezőtlen a táplálókészülékre, miután a víz így nagyobb ellenállás mellett juthat be az agykéregbe, úgy hogy a bonczoló, ha színanyagokat fecskendez be ezen üterekbe, fecskendővel utánozva a szívnek szivattyúhatását, a mellső agyütér durva ágaiából könnyebben töltheti meg a középső és hátsó agyütér durva hálózatát, mint a hogyan a mellső agyütéren át annak finom elágazatait, hajszálerezetét megtölteni tudná, melyeknek megtelése a táplálásra fontos tényező. Ebből következik, hogy az öntudatszerv általában könnyebben veszti el azon táplálkozásfokot, melyre működése végett szüksége van, kivált ha az elemek molecular attractiójának szívóereje is, mely a szívtől távoleső és nagy kerülőkkel lefutó üterek megtelését itt elősegíti, megtöretik. A szív nyomó ereje azonban egyenlő tömegű vért lök a közös törzsekbe, melyekből az agykéreg és kéregtest ütőerei erednek. Ha azonban a kéregedények megtelődése a szívóerőnek hiányzó működésekor ezen edények szűk volta miatt nagy akadályra talál, akkor a vér a kéregtestnek edényeibe fog hajtatni, hova sokkal kedvezőbben juthat be s ennek folytán a subcortical szervek emelkedett nutritív izgalmi állapotban fognak lenni éppen azalatt, mialatt az öntudat szervében — a kéregben — az ingerlékenység mélyen le van hangolva.

Igy az öntudattól független, igen kifejezett merevség, subcorticalis izgalom folytán az egész izomzattal közölhető. A hyste-

rikus rohamok ezen lethargikus stadiuma azon esetben, ha az öntudatszervben a nutritiv attractio bizonyos fokig felélénkül, egy második stadiumba, a somnante stadiumba megy át. A betegek most élénken legtöbbszörre vidám hangulattal delírálnak álomállapotaikban. De az öntudat még nem teljes. Az izommerevség eltűnik s igen nagyfokú reflex-ingerlékenység marad vissza. A bőr érintésére az izmok muló rángásokba jutnak. Azonban e reflex-tünetmények nem öntudatos cselekmények, hanem magasfokú subcorticalis ingerlékenységnek, vagy más szóval a localizált izgalmi gyengeségnek eredményei, melynél a gyengeség foka a corticalis szervben álomállapotok nyilvánulása miatt éppúgy csökkent, mint a hogyan a mozgási izgalom kisebb lett a subcortical tömegekben. A koponyaboltozat alatt a haemispherák vérhiánya abban mutatkozik, hogy a meleg borogatás, mint a lethargikus állapotban, úgy ebben is felébredéshez vezet.

Harmadik stadiumként Charcot az előbbiekből az ú. n. somnambulismust látta kifejlődni, melynek keretén belül a katalepsia jelentkezik, melynél a mozgások megindítására az agy nem közöl impulsusokat, míg a kívülről adott testállásokat a betegek megtartják. A hysterikus rohamok e tünetényszakában az agy újból vértelt. Hideg borogatás a rohamot coupiprozza, öntudathoz vezet. E somnambulismus hasonló a mesterséges hypnosishoz, s ez esetben összetett hysterikus rohamokhoz. Másfelől ha a somnambulismus ezen eszközök által eme rohamok fokozatos menetéből kiszakítva magára is előidézhető, ezen eszközöket nem tekinthetjük másnak, mint finom reagensnek, melylyel a hysteria jelenléte, daczára, hogy súlyos tünetei teljesen hiányzanak, kimutatható. Míg a hypnosist csak megfeszítőbb érzéki ingerek által vezették be, milyen pl. valamely fénylő tárgy nézése, a corticalis attractio könnyű elvesztése abban mutatkozott, hogy az oly egyoldalú inger az öntudat elvesztéséhez vezethet. Ha ma pusztán várákózási inger, az álom, vagy öntudatlanság bekövetkezésének kijelentése e célra felhasználható, úgy a várákózási inger semmi egyéb, mint egy eddig még nem létező állapottal való foglalkozás. Az agyizgalom kedvező helyzetéből az érzéki valóság által eltérítették, és a várákózási affectus által kimerítő módon elhasználtatik; a szemlélődés, mely az ébrenlét molecularis attractióját kedvezően befolyásolja, pillacsukódás által szintén elesik és e folyamat a psychikus egyensúly elvesztésére alkalmas

egyéneknél az öntudat kioltását eredményezi. Tehát csak öntudatgyenge ember hypnotizálható, mert ez azon hit által, hogy a várt esemény bekövetkezik, magát az elerőtlenítő várakozási affectusnak átengedi.

Ha most a hypnózis hiteltérdemlő tüneteméyeire áttérünk, úgy látjuk, hogy ezek oly állapotban jelentkeznek, melyben bár részleges ébrenlét van jelen, de e partialis ébrenlét csak korlátolt, s melynél a gondolatmenet, mely associatióról associációra vezet, corticalis táplálkozási gyengeség, a molecular attractiónak igen megnehezített érvényrejutása folytán nagyobb kiterjedésben éppen nem lép fel. Az ú. n. suggerálásnak, a sugallásnak, mindig subcorticalis megfelelő izgalmakat kell szolgáltatnia, hogy az öntudatot oly korlátolt módon bírja kijelentésekre, melyek zavaratalanul s igen praecisen futnak le, miután az agy sokoldalú associatiók által az egyoldalú associáció-folyamokban nem zavartatik. A functionalis attractio csak szűken elérhető folyamat. Ha a betegek a hypnotikus állapotban nagy pontossággal recitálnak hosszú verssorozatot, úgy e praecisio csakis e sokoldalú gondolatfolyamat hiányából ered. Ha valamely lánynak jól memorizált költeményt kell vizsgán vagy talán éppen a király előtt elmondani, zavarba jön, elakad s elpirul. A verssorozat praecis időbeli associatiója meg lesz nehezítve, midőn a király megjelenése traditio-nalis gondolatfolyamatok bizonyos összegével társul, melyek az associatio-központ és vezetés számos területén nutritiv attractiót és ütértelődést okoznak így a tisztán kifejlődő gondolatfolyamatok ama szűk körét, melyet mi az öntudat egységének nevezünk, zavarják. A functionalis vértúlteltség e mellett annyira növekedik, hogy oly ütérágak is, melyek éppen nem az agyban futnak le, de az agyüterekkel közös törzsből erednek, túltelnek, a mi az arcz elpirulásában lesz láthatóvá.

A gyenge részleges ébrenlét minél korlátozottabban végezhet associatio-folyamatokat, annál kevésbé lesz hasonló ama folyamathoz a hypnotizált agy folyamata. Mert a gondolatfolyamatoknak minő nyilvánulásai érhetők el? Olyanok, melyek subcorticalis érzésfolyamat által keltetnek föl. Fentebb mondtuk, hogy hysterikusok acustikus subcorticalis izgalom iránt igen érzékenyek. Ha most az altató beszéde a somnambul stadiumban acustikus ingerként hat az agyra, úgy csakis oly képzetek lépnek fel és képezik a részleges ébrenlét tartalmát, melyek a hallott beszéd

által keltettek föl, továbbá oly nyilvánulatok, melyek, ha e beszéd parancs volt, ezen parancsnak felelnek meg és végül oly nézetek, melyek ha e beszéd az érzéki észrevételt meghamisította, ezen hamisításnak felelnek meg, úgy hogy pl. a hypnotizált egy széken, mintha lovon ülne, körben lovagol.

A hallás semmiesetre sem egyedüli útja a sugallásnak. Látási behatások e célra nem használhatók, mert ezek ébrenlét-hez vezetnek, de a mozgásérzetek, a végtagok helyzetete, kitünő rábeszélésmódot képeznek. Ha a hypnotizált karjai a kezek redőzése által imádkozó állásba hozatnak, úgy az associatió-játék kapcsán vonásai is emelkedett kifejezést nyerne és a hypnotizált imákat mond. Ha a karok helyzetete megváltoztatva a somnambulokat átölelési helyzetről vagy kézszeritástről értesíti, úgy arcvonásaik erotikus jelleget öltenek és e helyzethez gyöngéd szavak társulnak. Ezen korlátolt gondolatmenet és egyoldalú nyilvánulás hasonlít azon ismert psychikus betegállapothoz, melyet kényszerképzetek neve alatt ismerünk, hol a beteg gondolatmenete localizált izgalmi gyengeség miatt subcorticalis agytömegek izgalmi állapota által akarata ellenére is uralva lesz. Az aggodalomérzetek oly izgalmi állapotoknak felelnek meg, melyek kínos föltevéssekkel, mint kényszerképzetekkel társulnak, úgy hogy ezektől uralva, a szerető anya nem szabadulhat azon gondolattól, hogy gyermekét megölje.

A hypnotikus tünetmények ismerete a psychiatria részére nem bír értékkel, miután e tünetmények az ismeretlent képezik, melyből az ismeret megérthető; ellenben az elmebetegség világot vet a hypnotismus jelenségeire addig, míg e téren már ismert és földerített tényekkel van dolgunk.

A katalepsia gyakori jelenség elmebetegeknél, s kivált az öntudatnyilvánulások nagyfokú gyengeségénél az ú. n. stupornál, hol az öntudatszerv tevékenysége egészen a gondolat és a mozgás szüneteléséig alászáll. Hogy a stuporosus az adott állást megtartja, ez azt bizonyítja, hogy korlátolt öntudatában a helyzet neki azt sugja, hogy azon helyzetben szükségkép megmaradjon. Hogy azonban mélyen alászállt testi erőben e mellett oly nehéz állásokat is kitartással és erélylyel tart meg, melyek csaknem ellenmondásban vannak az egyensúly követelményeivel, s melyek, mint akaratos műveletek, erős, egészséges ember által éppen nem volnának kivihetők, azt bizonyítja, hogy localizált

izgalmi gyengeség van jelen, melynél fenti értelemben a subcorticalis centrumok táplálásának kedvező helyzete azáltal tűnik ki, hogy egy erőfeletten működő subcorticalis centrum, az egyensúly-centrum van jelen, mely a corticalis gyengeség mellett beteges erő kifejtést tud véghezvinni.

Egyszerű a hypnotizáltakra megfelelő helyzetek által rásugalt kényszerképzetek megfelelő mimikus kifejezéssel társulnak, mi ismét a korlátolt részleges ébrenlét zavartalan egyoldalúsága folytán igen pontosan érvényesül; s minthogy a mimikus kifejezés affectusokhoz szokott csatolva lenni, külsőleg kifejezett affectusokkal associálódik. Az affectusok, mint az elpirulás és elhalaványodás is mutatja, mechanismusokat lényegesen az edénymozgásokban, azok izgalmasában és kifáradásában találják meg. Az edényidegek izgalma hysterikus állapotokban és rohamokban klinikailag igen sokfélekép nyilvánul, de legfeltűnőbbben a mozgás és érzés hysteriás hűdésében.

Az agy legszűkebb üteres edénye, az úgynevezett edényfonatúter vérrel való megtelődésre a legkedvezőtlenebb viszonyok közt van, miután nincs összeköttetése más üterekkel, melyekből vért vehetne föl. Főként ijesztő hatások, melyeknél elhalaványodás lép előtérbe, az agyedények görcsös szűkülésével kötvék egybe, melyek valószínűen nem állandóan, hanem habitualisan visszatérve, az oly finom és kedvezőtlen fekvésű arteriának — milyen a fentnevezett is — teljes elzáródását okozhatják, mígnem oly könnyen vezetnek más tágabb s más vértvivő pályákkal összekötött üterek elzárásához. Ezen üter elágazási területe azon agyrészre esik, melytől az egyik testfél karjának s lábának mozgásai, továbbá épp így az egyik testfél bőrfelületének érzése függ. Ezenkívül elterjed ezen üter a látószalagban, az edényfonatnak hozzátartozó részében, melytől nevét nyeri, az agygyomroc s alsó szarvának falaiban, melyek egyikét az ammon-szarv, mint centralis szagszerv alkotja. Főleg ijedéshatások után lépnek fel pontosan ezen kis üter elágazási területén hűdések, így az egyik testfél belső s alsó végtagjának és bőrfelületének hűdése, az egyik szem megvakulása, a szaglásnak az egyik orrfélben hiánya. Ijedési hatványok, pl. vasúti szerencsétlenségek-nél, oly férfiaknál is előidézhetik a hűdések ezen alakját, kiknél hysteriás tünetek azelőtt sohasem jelentkeztek. Ekkor férfi-hyste-

riáról szólunk, s az egész hűdés, mely pontosan az ütér elágazási területének felel meg, az ütér szűkülésétől függ.

Azt is tudjuk, hogy a melancholiának és a víg hangulatú mániának ellentétes beteges érzésseli izgalomállapota azon esetekben, melyekben hosszabb életszakon át az elmezavarnak ú. n. circularis alakjában ismételve, törvényszerű turnusokban változnak, a melancholiánál az ütérídegek izgalma, a mániánál azoknak kifáradási tüneménye által nyilvánul félreismerhetlenül. A melancholikus hangulattal a nutritív ütérveszély, ütérszűkülés van egybekötve, a vidám hangulatú mániával vértúlteltség, ütértágulás. A melancholiánál a mozgás akadályozott, a mániánál igen megkönnyült. Ha a hypnotizáltaknak suggeráljuk, hogy egyik tagjuk hűdött, úgy elhalaványodnak, kifejezett szomorú hangulatot jeleznek, melylyel a mozgás-innerváció gátlása kapcsolódik össze, úgy hogy az előidézett szomorú hangulatnak mozgást gátló hatalma és a sugallás hatása alatt a megfelelő kart tényleg nem tudják emelni.

De a mint az ébren levő hysterikus gyógyulási reménye könnyen fölkelhető és sugallható, épp úgy sikerül ez a hpnotizált hysterikusnál is. Azon öröm-affectus, hogy végtagja már nem hűdött, fölkelte a sugallás által, vidám hangulatot kelt, összekötve megkönnyített vérkeringéssel, mi izgató szerként hat az öntudatszervnek a kar mozgását megindító kéreg központjára. Az edényközpontok általános hatása folytán, mely nemcsak az agynak, hanem az egész testnek vérellátásáról gondoskodik, s mely által a melancholikusok halványak, súlyban könnyebbek lesznek, a mániások duzzadnak, vonásaik fiatalabbaknak tűnnek fel, sőt súlyuk is növekedik: az egyik testfél tagjában, melyet a hypnotizáltak hűdöttnek vélnek, a másik testfél szimmetrikus részétől elütő halványságot észlelhetünk.

A suggerált hűdés a hypnotikus állapotot a felébredés után egy ideig még túlhaladhatja. Tudjuk azonban -- mire már Exner figyelmeztetett, hogy állomálapotokban jelentkező hangulatok az ébrenlét idejére is kihathatnak, és ha a suggerált hűdés a hangulat lényeges mechanizmusában találja eredetét és tartósságát, úgy annak ily lehető utótartama is meg van fejtve.

Dr. Hafll Dezső.

I R O D A L O M.

Revue philosophique de la France et de l'étrangère
dirigée par Th. Ribot. Nr. 7 és 8.

Együvé fogjuk e két (júliusi és augusztusi) füzetet, miután tartalmát mindkettőnek hosszabb folytatásos közlemények képezik. És pedig ezek egyike Egger «Ingement et ressemblance» című tanulmánya, a másik Mourettől: «Le problème de l'infini». Ezeken kívül hosszabb közleménye e két füzetnek Penjoné: «Le rire et la liberté» és Loury: «Origine et nature du mouvement organique» című biológiai tanulmánya.

Egger fejtegetései abból indulnak ki, hogy a tulajdonképeni ítélet, a többi ítéleteknek elve és törvénye, nem egyéb, mint az azonosság elve, az a priori elv. Elemző ítélet az, a mely egy fogalom részeire való bonczolásából származik. Ha egy fogalomra, egy gondolatra fordítom elemző figyelmemet, már mint azt a figyelmet, a melynek célja, hogy valamely összekötött fogalmi egységben bizonyos többséget keressek, akkor vagy az történik, hogy ez a többség, ez a különbözőség beáll, s akkor azt mondom, hogy $A = b + c$, azaz vagy meghatározok (p. o. az ember gondolkodó állapot), vagy szétválasztok (p. o. az állat gerinczes vagy gerincztelen), vagy pedig semmi különféleséget nem veszek észre, s ekkor azt mondom, hogy $A = A$.

Utóbbi eredményre azon az úton is eljutok, ha egy összetett, tehát elemezhető fogalmat synthetikus figyelemmel tekintek: p. o. azt mondom: az erény — erény. Ez a synthetikus felfogás a gyakorlati életben felettébb ritka, s tulajdonképen csak a philosophusok fedezték föl, bár a népies szólásmódban is vannak nyomai; így mikor azt mondják: mégis csak bunda a bunda.